

Spelen met Vuur

Tekst: Johan Heirman

In mijn jonge dagen leerde ik dat het gebruik van werktuigen een van de belangrijke eigenschappen was waardoor de mens zich van het dier onderscheidde. Nu weten we dat niet alleen chimpansees 'in het wild' werktuigen maken en gebruiken, maar ook sommige vogels, en dat ze dit gebruik bovendien door opvoeding doorgeven, zodat we dus van cultuur mogen spreken. Er blijken zelfs culturele verschillen te bestaan in de manier waarop verschillende groepen chimpansees noten kraken. Om dat te kunnen leren is volgens Sarah Marshall-Pescini wel een zekere geestelijke rijpheid nodig, maar eens ze 3-4 jaar zijn beheersen ze de vaardigheid al na enkele dagen door te kijken hoe anderen het doen.

Onze werktuigen mogen dan geraffineerder zijn, van een scherpe grens kun je hier toch moeilijk spreken. Maar het vuur, ja, dat is echt wel een authentieke verovering van de mens. Als geen enkel ander werktuig heeft het onze geschiedenis veranderd. Zonder vuur geen ploegen en geen zwaarden. Vuur is een natuurkracht. Om het in je voordeel te kunnen gebruiken moet je het kunnen begrenzen, en dat vraagt vernuft. Smeden kregen daardoor een bijzondere status, ze werden vaak met magie in verband gebracht. De

vindingrijke Prometheus stal het vuur der goden en schonk het aan de mensen. Voor deze vermetele overmoed werd hij zwaar gestraft door de Griekse oppergod Zeus.

Naarmate onze vuren de aarde opwarmen krijgen we in het nieuws steeds meer beelden te zien van spectaculaire bosbranden en stoere brandweerlieden die met de moeder wanhoop bedreigde huizen verdedigen met schopjes, brandslangen en blusvliegtuigen. "Brand Kalmt-houtse Heide grootste ecologische ramp ooit" kopten vorig jaar de Vlaamse media. Zo werd nog eens het imago bevestigd van het vuur als een destructieve kracht die de natuur bedreigt. Die visie berust op het achterhaalde idee dat ecosystemen naar een evenwichtstoestand evolueren en dat gelijk welke verstoring, en dus ook vuur, de harmonie van de natuur ontwricht. In werkelijkheid zijn de grassen, sinds

ze zo'n 65 miljoen jaar geleden ontstonden – evolutionair gezien dus erg recent – al die tijd op voet van oorlog geweest met de bomen. Ze produceren grote hoeveelheden erg brandbaar materiaal en beschermen tegelijk de eigen groeipunten. Op deze manier konden de grote savannegebieden op de aarde ontstaan. Wanneer mensen in zulke vuur-gevoelige gebieden huizen bouwen willen ze uiteraard de branden bestrijden. Maar door het tegengaan van beperkte branden worden die paradoxaal genoeg, door een jarenlange accumulatie van brandstof, veel verwoestender en moeilijker te beheersen, als ze tenslotte toch eens uitbreken.

Het vuur is ons gevaarlijkste werktuig. Door het onvoorzichtig en onverstandig te gebruiken zijn we in de problemen gekomen. Daardoor rust er nu een taboe op, nog aangewakkerd door de angst voor fijn stof, PAK's en dioxine. Toch blijft vuur van oudsher een magische aantrekkingskracht uitoefenen op de mens. Het helpt ons door de nacht en de winter. Het is de vonk van de beschaving. Laat ons het daarom in ere houden, en zingen met Raymond Van Het Groenewoud: 'Geef me vuur (geef me vuur), nee geen lucifer natuurlijk maar passie elk uur'.